

Az elmúlt hónapban átadtak egy szoborral díszített emlékművet Budán a XII. kerületben, amellyel a második világháború kerületi áldozataira emlékeznének. Tenn

Az elmúlt hónapban átadtak egy szoborral díszített emlékművet Budán a XII. kerületben, amellyel a második világháború kerületi áldozataira emlékeznének. Tenné ezt azonban nem mindenki, hiszen több kormánypárti politikus mellett az SZDSZ nagy vehemenciával tiltakozik, s elbontatná a turult. Mi történt eddig? Mi várható? Háttér és nézegetni való cikkünkben!

Mi lesz itt aranyoskám? ♦ lép oda hozzám egy idős hölgy, miközben az elhíresült alkotást fényképezem. Tényleg lebonthatják? Mondja már meg! Maga ugye újságíró?!

Nem tudtam megmondani, hiszen rendesen áll a bál az emlékmű körül. A szemlélő néha már azt érzi, hogy itt többről van szó, mint pusztán egy emlékhely létéről. Sok minden azt sugallja, hogy itt az indulatok, az érzelmek, az ideológiák és a szereplési vágy mozgatja (kit mi♦) ezen történet szereplőit. A baj az, hogy közben azon szerencsétlen halottak ♦ akiknek a turul építetett ♦ elsikkadnak a nagy veszekedésben.

Anélkül, hogy konkrétan megfogalmaznánk véleményünket, álljon itt, mi is történt eddig, s mi várható a turul-szobor sorsával kapcsolatban:

Felavatás

Több ezres tömeg gyűlt össze egy esős szombat este Budapesten a második világháború XII. kerületi áldozatainak emléket állító Turul-szobor avatásán. Mitnyan György, a kerület polgármestere elmondta, hogy az emlékművet a második világháború katonai és polgári áldozatai emlékére állították. A 4,4 méter széles, körülbelül hat méter magas talapzatra emelt, csőrében kardot tartó turulmadár az Istenhegyi út és a Böszörményi út sarkán, az egykori háborús cselekmények helyszínén áll. A polgármester a helyszínen elmondta: nincs tudomása arról, hogy a Fővárosi Közigazgatási Hivatal jogellenesnek nyilvánította a turul-szobor felállítását.

"A mai emlékhely-avatás az emlékezésről szólhat csak, az elmúlt hetek méltatlan támadásairól nem helyes szót ejteni itt, most" - hangsúlyozta a polgármester. Mint elmondta, a kerület képviselő-testülete a túlélők családtagjainak többszöri kérésére tavaly júniusban döntött úgy, hogy felállítja az emlékművet, Szmrecsányi Boldizsár szobrászművész alkotását.

A polgármester szólt arról, hogy a különösen Erdélyben gyakori turul-szobor, vagyis a kerecsensólyom a nemzet létét jelképezi, az erdetmondák legfőbb alakja, amely honfoglaló ősiénk hitvilágában jelenik meg először és végig kíséri a magyar történelmet. Hozzátette: a Szent István kardját tartó jelkép ma is használatos, megtalálható például a honvédség címerében. Ezenkívül Budapesten Nagytétényben és a XV. kerületben is van ilyen emlékmű.

A polgármester szerint ma is aktuális a 1992-ben Tatabányán, a Turul-emlékmű avatásán mondott köztársasági elnöki beszéd: "Jó, hogy az új évezred küszöbén is itt van velünk ez a turulmadár, ha jelképesen is, de azt hirdeti, hogy a magyarság megőrizte hazáját, magyarságát(...)" - idézte.

"Európában nem ismerek olyan országot, amelyben a hazaszeretet megvallása, a történelmi tudat megnyilvánulása olyan dühödt átoközönt váltana ki mint nálunk tapasztalható" - mondta a megemlékezésen Regéczy-Nagy László, a Történelmi Igazságtétel elnöke, akinek beszédét többször tapsvihar szakította félbe. Illyés Gyulát idézve azt mondta: "Mi csak azt szeretnénk elérni, hogy akiben nincs meg a nemzet szeretete, az ne beszélhessen a nemzet nevében".

A több ezres tömegben többen Árpád-sávós zászlót lengettek.

A polgármester a helyszínen úgy nyilatkozott, hogy nincs tudomása arról, hogy a Fővárosi Közigazgatási Hivatal jogellenesnek nyilvánította a turul-szobor felállítását. A hivatal azonban közölte, hogy jogsértő volt a Turul-szobor felállítása, mivel a kerület nem kapta meg az építési engedélyt. A szoboravatás előtti hetekben több MSZP-s és SZDSZ-es politikus elfogadhatatlannak tartotta, hogy Turul-szobor emlékeztessen a második világháború áldozataira.

Meddig marad?

Nemsokkal ezután a sajtó arról adott hírt, hogy akár a választásokig is a helyén maradhat a budapesti XII. kerületben felállított turul-szobor. A közigazgatási hivatal vezetője kilátásba helyezte, hogy minden törvényes eszközt bevetnek annak érdekében, hogy ne maradhasson fenn a jelenlegi jogsértő helyzet.

Szükséges lenne, hogy a Fővárosi Közgyűlés módosítsa korábbi álláspontját, azaz mégiscsak engedélyezze a turulszobrot. Ez a lehetőség azonban szinte kizárható. Ha a szoborra nem kap fennmaradási engedélyt a XII. kerület, akkor az I. kerület elrendelheti a bontást. A döntés megfellebbezhető, amit a közigazgatási hivatal bírál el. A hivatal határozata ellen pedig bírósághoz lehet fordulni, a bontásról végül csak jogerős ítélet rendelkezhet. Addig a turul engedély híján is maradhat a talapzaton.

Építési ügyekben a kerületek jogköre az engedélyek kiadása, e téren felettesük a fővárosi

közigazgatási hivatal. Bizonyos ügyekben - ilyen például a szoborállítás - a főváros véleményét is be kell szerezni, de erre van szükség akkor is, ha az építkezés a városháza kezelésében lévő közterületet is érint.

Elzavarták az SZDSZ politikusait

Október legvégén indulatokat kavart az SZDSZ sajtótájékoztatója a Budán felállított turulszobornál. Nyugdíjasok és jobboldali szervezetek kisebb csoportja próbálta közbekiabálásokkal tudatni a liberális politikusokkal, hogy megvédik a turult. A budai turulszobornál az SZDSZ sajtótájékoztatója közben felháborodott helyiek tudatták a liberális politikusokkal, hogy nem szeretnék, ha a szobrot a szoborparkba vitetnék.

A turul az ősök hiedelemvilágában

A turul kétszer játszik szerepet őseink hiedelemvilágban.

1. "Az Úr megtestesülésének nyolcszáztizenkilencedik esztendejében - olvassuk Anonymusnál - Ügyek♦ nagyon sok idő múltán Magóg király nemzetségéből vezére volt Szkítiának, aki feleségül vette Dentu-mogyerben Önedbelia vezérének Emese nevű lányát. Ettől fia született, aki az Álmos nevet kapta. Azonban isteni csodás eset miatt nevezték el Álmosnak, mert teherben levő anyjának álmában isteni látomás jelent meg héja-forma madár képében, és mintegy reá szállva teherbe ejtette őt. Egyszersmind úgy tetszett neki, hogy méhéből forrás fakad, és ágyékából dicső királyok származnak, ámde nem a saját földjükön sokasodnak el.". A Budai Képes Krónika szövegében a középső rész így hangzik: "Álmos vezér anyjának álmában egy héja-forma madár jelent meg, rászállott és ettől teherbe esett, méhéből sebes patak fakadt, mely nem a saját földjén növekedett meg. Ezért történt, hogy ágyékából dicső királyok származtak". Emese gyermeke test és vér szerint az apáé volt, Ugek vezéré, aki maga is a Turul nemzetségből származott. Az álomban érkező turul a közvetlen ős, csak ennek az apaságnak az érvényét erősítette meg, és azt, hogy az utód az apánál különb, a régi őstre hasonlító, de annál nagyobb hatalmú fejedelem lesz. A belső-ázsiai népeknél a víz szimbóluma a hatalmat jelöli. Egy tipikus dinasztikus eredetmondával van dolgunk, melynek lényege, hogy a születendő utódokat már előre magasztalja, és fényes jövő jósoljon egy még nem létező dinasztiának.

2. A turul második szerepe a honfoglalás legendájában van. E szerint a magyarok fejedelme még a levéldiai tartózkodásuk idején azt álmodta, hogy hatalmas sasok támadták meg az állataikat és kezdték széttépni azokat. Az emberek megkísérelték megtámadni őket, de nem sikerült, mert mindig máshol támadtak. Ekkor megjelent egy gyors, bátor turul és a magasból támadva megölte az egyik sast. Ezt látva, a többi sas elmenekült. Ezért elhatározták a magyarok, hogy máshová mennek lakni. Elindultak Attila földjére, melyet örökül hagyott rájuk, de az utat nem ismerték. Ekkor ismét megjelent a turulmadár, s a fejedelem fölé szállva lekiáltott neki, hogy kövessék őt, míg el nem tűnik a szemük elől. Az álom után nem sokkal dögvész ütött ki az állatok között, s a mindenfelé fekvő tetemeken lakmározó keselyük közül egy arra repülő turul a magasból lerúgta az egyiket. Ezek után felismerve az álmot e jelenetben,

az összes magyarok felkerekedtek és követték a turult. Ahol a madár eltűnt a szemük elől, ott táborot ütöttek, majd ekkor ismét előtűnt, újra követték minden népükkel együtt. Így jutottak el Pannóniába, Attila egykori földjére. Itt aztán a madár végleg eltűnt szemük elől, ezért itt maradtak. Ennek a mondának a valóságos alapja az, hogy a magyarok anélkül, hogy tudták volna valóban addig vonultak Európában nyugat felé, amíg a kerecsensólyom - a turul - fészkel. A múlt, a történelem igazolta, hogy a Turul-mítosz eltűnése - az Árpád-ház kihalása - indította meg a magyar önállóság megszűnését.

A madarak szerepe őseink hiedelemvilágában

A hun, a belső-ázsiai török és a magyar népművészetben fontos szerepet játszanak a madarak. Ezek közül legismertebb a kerecsensólyom (*Falco cherrug*) - a kutatók egy része e madarat határozta "turulnak" -, az altaji havasi sólyom vagy turul (*Falco rusticolus altaicus*), a szirti sas (*Aquila chrysaetos*), a szakállas keselyű (*Gypaetus barbarus*) és a fakó keselyű (*Gyps fulvus*). Maga a "turul" szó török eredetű (togrul, turgul=vadászsólyom, illetve "kiváló tulajdonságokkal rendelkező, kedvenc ragadozó madár"). Sólyom-ábrázolást találunk egy Noin-Ula-i szkíta szőnyegen, az issziki halomsír egyik halottjának övén, egy Kr.előtti 1200-ból származó mezopotámiai kődoboz tetején, egy Kr.utáni II. századi pártus király szobrán, egy VII. századi szászánida ezüstitálon és még sok tárgyon. Ott találjuk a hunok címerein, az avarok szíjvégein (keceli lelet), a honfoglalás kori rakamazi tarsolylemezen, hajkorongokon, gyűrűkön és a magyar királyok első címerszerűen ábrázolt szimbóluma is a turul volt. A magyar nyelvben három szó van, amely a sólyomra és a sólyomkultuszra utal: a "kerecsen", a "zongor" és a "turul". A középső a Zsombor férfinévben él tovább. Krónikáink után a "turul" szó - név - hosszú időre feledésbe ment, illetve el kellett felejtenünk. Csak a XIX. században került ismét elő őstörténetünk e fontos jelképe.

Akár a kerecsensólymot, akár az altaji havasi sólymot tekintjük turulnak - a vita eldöntése a szakemberek dolga - a turul a legjobb solymásmadár, de nem olyan ritka, hogy még senki nem látott volna olyant. Van bizonyos misztikus vonása, ami fantomszerűvé teszi, ezért válhatott az egykori hús-vér, létező madárból szimbólum. A turul volt az eszményi, a hibátlan, a győzhetetlen, vagyis az isteni. Ezért lehetett a magyarok uralkodóinak jelképe, majd így lett újra a Turul-legenda feledésével, a Turul-család kihalásával megint solymásmadár. Így szállt vissza közénk, és lett kerecsen-, vagy talán altaji havasi sólyom, egy olyan madár, amelyik létezik, mert sólyom, de nem létezik, mert füles sólyom nincs (Dúcz László).

Ősi magyar népmesénk hőse egy "isteni madár", amely kiszabadítja a Napot, feleséget is szerez magának és a mese végén király lesz. Népmesénkben egy embert magasba emelő turulmadár alakja is előfordul, amelyet repülés közben etetni és itatni kell; ezt örökíti meg a nagyszentmiklósi 2. számú korszán látható madár, amint karmai között egy nőalakot ment ki a rabságából. Ha a magasba emelt alak férfi, - mint az 5. számú korszán, - akkor a madár a hős társa, aki a társai által cserben (az alvilágban) hagyott hőst segíti vissza az emberek világába, hogy ott visszaszerezze az elrabolt menyasszonyát és az őt megillető trónt. Népművészetünkben is ott van a turul, egyre inkább háttérbe húzódva, pedig a turul a magyarok ősi, feledésbe merült hitvilágának máig fennmaradt főszereplője.

Paulik András

Turul: egy vitatott madár Budán

Írta: Gondola

2005. november 12. szombat - Módosítás: 2005. november 12. szombat

Felhasznált forrás: gondola, MTI, Index, NOL, Magyar Nemzet, Kiszely István: A magyar nép őstörténete